

ВІДГУК
офіційного опонента на дисертаційну роботу
Верстяка Андрія Васильовича
на тему
**«Стратегічні пріоритети регулювання
еколого-економічного зростання в умовах інноватизації економіки»**,
представлену на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за
спеціальністю 08.00.03 «Економіка та управління національним господарством»

Актуальність теми дисертації

Сучасні виклики глобалізованого світу вимагають розробку механізмів, спрямованих на підвищення ефективності регулювання еколого-економічного зростання з урахуванням інноваційних трансформацій в економіці, що є особливо актуальним в сучасних українських реаліях, в яких особливе місце займають питання охорони навколишнього середовища та досягнення збалансованого економічного розвитку. Відповіді на ці виклики додатково актуалізувались підписанням Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, однак були порушені повномасштабним військовим вторгненням Росії. Саме розвиток сучасних технологій та інновацій в економіці може бути ключовим фактором, що сформує сталий еколого-економічний розвиток. Відповідно, розробка та впровадження стратегічних підходів до регулювання еколого-економічного зростання стає надзвичайно актуальною у сучасних умовах.

З іншого боку нерівномірність економічного розвитку, вичерпування природних ресурсів, а також постійно зростаюче забруднення довкілля, що викликано воєнними діями, вимагає пошуку нових інноваційних підходів до регулювання еколого-економічного зростання, прискорюючи перехід до технологій, які в результаті сприяють збалансованому зростанню економіки. З іншого боку, еколого-економічне зростання впливає на створення нових ринків та можливостей для бізнесу. Оскільки попит на зелені технології, товари та послуги швидко зростає, то це відкриває шлях для нових інвестицій та інновацій.

Виходячи з наведених аргументів, поточна ситуація в Україні потребує впровадження інноваційних форм еколого-економічного розвитку, базованої на глобальних екологічних ініціативах. Даний пріоритет обґрунтований у дисертаційному дослідженні Верстяка Андрія Васильовича, що вказує на його актуальність як у практичному, так і в теоретико-методологічному сенсі.

**Ступінь обґрунтованості і достовірності наукових положень, висновків
та рекомендацій**

Теоретико-методологічні і практичні розробки, висновки та рекомендації, наведені у дисертації, отримані автором особисто. Дисертаційна робота є самостійним, цілісним і завершеним дослідженням. Достовірність результатів підтверджується використанням належного методичного інструментарію (абстрагування, аналізу й синтезу, індукції та дедукції, систематизації, статистичного та економіко-математичного аналізу і моделювання, порівняння

аналогії, графічний методи) та інформаційної бази дослідження (численні статистичні дані національних статистичних сервісів, а також статистичних платформ ОЕСР та ЄС). Автором опрацьовано велику кількість наукових джерел як вітчизняного, так і зарубіжного походження.

Дисертація складається з анотації, вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків.

Ознайомлення з текстом роботи та рефератом дає підстави стверджувати про обґрунтованість, достовірність викладених положень, висновків і рекомендацій.

У вступі до дисертаційної роботи розглянута актуальність теми дослідження, зазначено зв'язок роботи до науковими програмами, планами та тематиками, визначено мету та завдання дослідження, обґрунтовано об'єкт, предмет, висвітлено наукову новизну отриманих результатів і їх практичне значення, відзначено особистий внесок автора та апробацію дослідження, а також надано інформацію про публікації, структуру та обсяг самої дисертації.

У першому розділі «Теоретико-методологічні основи регулювання еколого-економічного зростання в умовах інноватизації економіки» актуалізовано вчення еколого-економічного зростання в умовах євроінтеграційного курсу України, основою якого є Угода про асоціацію з ЄС. Автор встановив, що шляхом переорієнтації економічних систем на забезпечення взаємної синергії економічного зростання та захисту довкілля, глобальні еколого-економічні ініціативи мають на меті підтримку традиційних шляхів економічного розвитку в кращій адаптації до реалізації цілей сталого розвитку. Відповідно, запропоновано розглядати цю дефініцію «еколого-економічне зростання», як економічне зростання, яке досягається шляхом побудови ефективної еколого-економічної політики, раціонального використання природного капіталу, імплементації заходів щодо запобігання й зменшення забруднення, а також створення передумов покращення загального соціального добробуту, що врешті дозволить вийти на шлях до сталого розвитку (§ 1.1).

Автор запропонував авторське бачення констеляції регулювання еколого-економічного зростання, яке формує тріаду «Держава — Громадянське суспільство — Бізнес (саморегулювання)», оскільки сучасна еколого-економічна система потребує системного підходу до регулювання для забезпечення належного контролю та впливу державних та недержавних суб'єктів на регіональному, національному та міжнародному рівнях (§ 1.2).

Окрему увагу приділено інтеграційній взаємодії між екологічною політикою ЄС та пріоритетними напрямками економічного зростання в Україні як основи піднесення національної економіки на інноваційних засадах, що надало змогу дослідити особливості ключових аспектів, зобов'язань, форм прояву і основних наслідків для еколого-економічної системи України Угоди про асоціації та Європейського «зеленого» курсу (§ 1.3).

У другому розділі «Інституціональні детермінанти регулювання та формування інноваційного середовища еколого-економічного зростання в Україні» автором здійснено типізацію складових інституціонального середовища еколого-економічного зростання, яка полягає у виділенні таких інститутів, як: адміністративні, нормативні, регуляторні, економічні, культурно-когнітивні, екологічні, освітні й політичні. На основі цієї типізації розглянуто аспекти

інституціонального середовища через призму двох моделей: секторально-галузеву (Підприємство — Група — Галузь) та просторово-територіальну (Громада — Район — Область — Держава — ЄС). Для кожного елементу системи визначено структуру, поведінку та взаємодію різноманітних регулювальних і регульованих суб'єктів, а також їхнє функціонування й розвиток на різних рівнях зазначених моделей (§ 2.1).

Запропоновано узагальнену типологію механізмів конвергенції політик, що включає гармонізацію, нав'язування, дифузіїю та регуляторну конкуренцію, які відіграють важливу роль у досягненні еколого-економічної конвергенції політик і створенні сприятливого середовища для сталого розвитку й економічного зростання. Конвергенція політик через ці механізми веде до спільного розуміння й впровадження принципів сталого розвитку, охорони навколишнього середовища та збереження природних ресурсів (§ 2.2).

Окрему увагу дисертант приділив нормативно-правому забезпеченню еколого-економічного зростання побудувавши функціональну модель, яка складається з трьох блоків: регулювання, екологічної оцінки та економічного стимулювання. Автор доводить, що держава завдяки регулювальним нормативно-правовим механізмам встановлює обов'язкові норми та стандарти для регулювання забруднювальної діяльності, а отже, цей підхід гарантує дотримання встановлених обмежень і забезпечення відповідальності. Екологічна оцінка передбачає систематичний аналіз можливих екологічних наслідків економічної діяльності, а економічні стимули заохочують підприємства до використання екологічно чистих технологій та практик через фінансові ініціативи (§ 2.3).

У третьому розділі «Економіко-математичне моделювання конвергентного еколого-економічного зростання в контексті розвитку інноваційної економіки» автор акцентується на процесах конвергенції, яка є основою економічної, соціальної і територіальної єдності інтеграційних угруповань, а також збалансованого економічного зростання. Відповідно, здійснено аналіз методичних підходів до оцінювання конвергенції країн, на основі якого узагальнено методи й моделі емпіричного аналізу дивергентно-конвергентного розвитку країн ЄС та України (§ 3.1). Проводячи аналогію із соціально-економічною конвергенцією, дисертант вводить поняття «еколого-економічної конвергенції», під якою розуміється процес збільшення однорідності еколого-економічних систем (зокрема, законодавства, політик, стратегій і механізмів) держав, регіонів і місцевих органів влади, метою якого є досягнення еколого-економічного зростання (§ 3.2).

На противагу класичним моделям бета-, сигма-, гамма- та дельта-конвергенції, у дослідженні процесів еколого-економічної конвергенції автор запропонував методику оцінки висхідної конвергенції, для існування якої необхідні відповідні стратегії, механізми, політики, ефективне управління, інвестиції в людський капітал і відповідна інфраструктура, а також створення сприятливих умов для підприємництва й інновацій (§ 3.3).

У четвертому розділі «Аналіз і оцінювання національного еколого-економічного зростання в умовах глобальних викликів та інновацій» дисертантом здійснено аналіз еколого-економічного розвитку України за методологію ОЕСР. Головний результат аналізу показує, що країна стикається з викликами,

пов'язаними з екологічними наслідками війни, низьким рівнем добробуту та ефективності використання енергетичних ресурсів. На основі проведеного аналізу виявлено, що для досягнення сталого розвитку України важливо залучити інвестиції у відновлювані джерела енергії, покращити якість життя населення та розвивати циркулярну економіку, а також забезпечити ефективне використання ресурсів та проводити природоохоронні заходи з врахуванням публічних даних і екологічних зобов'язань. (§ 4.1). Крім того, автор здійснив емпіричний аналіз еколого-економічної конвергенції національних економік країн ЄС та України в умовах глобальних диспропорцій та виявлено різні типи конвергенції між Україною та ЄС. Взаємодія між Україною та ЄС є складним процесом, який проявляється по-різному залежно від конкретних показників: деякі аспекти співпраці ведуть до зближення країн, тоді як інші призводять до віддалення (§ 4.2).

Запропоновано авторське трактування інновацій забезпечення еколого-економічного зростання, а також розроблено систему інституціонального середовища утворення екоінновацій, яка поєднує ключові групи суб'єктів і чинники, які сприяють утворенню інновацій еколого-економічного зростання. Додатково проаналізовано стан інноваційної ефективності України та країн ЄС. Виявлено, що не дивлячись на позитивні зрушення, Україна відстає в інноваційній сфері порівняно з країнами ЄС (§ 4.3).

У п'ятому розділі «Концептуалізація державного регулювання еколого-економічного зростання та забезпечення інноваційних можливостей для повоєнної відбудови України» здійснено аналіз збитків, завданих економіці України внаслідок повномасштабного вторгнення РФ. Не дивлячись й на очевидні екологічні збитки від війни, їх реальна оцінка є складним завданням, адже про забруднення, викликане військовою діяльністю, не повідомляється, оскільки робота систем моніторингу була порушена або вони були знищені, і така шкода продовжує накопичуватися. В даному контексті запропоновано авторське бачення дефініції «еколого-економічний збиток від війни» (§ 5.1).

Автор дослідив фінансові й інноваційно-інвестиційні механізми досягнення сталого еколого-економічного зростання України в умовах глобальних викликів та повномасштабної війни РФ в Україні та виявив, що використання різноманітних «класичних» і «зелених» фінансових інструментів, які спрямовані на підтримку сталого розвитку, зменшення впливу на довкілля та реалізацію проєктів, спрямованих на збереження ресурсів, має великий потенціал для забезпечення стійкої та ефективної економічної системи. Високий інтерес міжнародних інвесторів до «зелених» ініціатив України відкриває нові можливості для прискорення відновлення країни та збалансованого розвитку (§ 5.2)

Крім того, розроблено стратегію післявоєнної кліматичної відбудови (модернізації) України. Стратегія розроблена у вигляді дорожньої карти та є комплексним і системним підходом до досягнення сталого розвитку та протидії зміні клімату після війни. Цей процес передбачає кілька ключових етапів, які орієнтовані на досягнення конкретних цілей шляхом співпраці різних учасників і проведення воркшопів. Стратегія базується на створенні кліматичних лабораторій, які відіграють важливу роль у формуванні екосистеми, що об'єднує

різноманітні організації, університети, підприємства, стартапи й громадські ініціативи для спільної розробки та впровадження кліматичних інновацій (§ 5.3).

За структурою дисертація оформлена згідно вимог

Наукова новизна основних положень дисертаційної роботи

Наукова новизна дисертаційної роботи Верстяка А.В. полягає в тому, що в роботі розвинуто теоретико-методологічні й прикладні основи національного регулювання еколого-економічного зростання з європейським інтеграційним орієнтиром.

Основними здобутками дисертанта, які віднесені до положень наукової новизни, є такі:

- уперше введено в науковий обіг дефініцію «еколого-економічне зростання», що дозволяє повно і вичерпно обґрунтувати методологічні аспекти дослідження, окреслити смисловий зміст еколого-економічного зростання, яке досягається шляхом побудови та реалізації ефективної еколого-економічної політики, збалансованого використання природного капіталу, імплементації заходів щодо зменшення забруднення, а також створення передумов для покращення загального соціального добробуту, збереження довкілля та біорізноманіття, що врешті дозволить досягнути еколого-економічної рівноваги;

- уперше розроблено алгоритм емпіричного аналізу дивергентно-конвергентного еколого-економічного розвитку України та країн ЄС, який передбачає виявлення комплексу еколого-економічних показників, кластерів країн ЄС та України задля отримання адекватних емпіричних оцінок, безпосередню оцінку не тільки процесу зближення, а й інших патернів еколого-економічного розвитку;

- уперше запропоновано розглядати еколого-економічну гармонізацію як метод конвергенції національних економік, що дозволяє розглядати гармонізацію еколого-економічних систем між Україною та ЄС як стимул зростання «зеленої» економіки;

- уперше обґрунтовано Концепцію стратегії післявоєнної кліматичної відбудови/модернізації України, яку засновано на теоретичному і практичному втіленні положень сталого розвитку, базується на створенні кліматичних лабораторій, які відіграють важливу роль у формуванні екосистеми, що об'єднує різноманітні організації, університети, підприємства, стартапи й громадські ініціативи для спільної розробки і впровадження кліматичних інновацій;

- удосконалено критерії класифікації механізмів державного регулювання, що надало змогу розвинути методологічні засади регулювання еколого-економічного зростання в національній економіці на засадах сталості, розкрити їхню видову різноманітність та систематизувати форми регулювання еколого-економічного зростання, які включають державу, громадянське суспільство та бізнес (саморегулювання);

- удосконалено понятійний апарат досліджуваної проблематики, що стосується визначення поняття «інституціональне середовище», яке на відміну від усталених наукових підходів відображає систему інституцій (адміністративних, регуляторних, нормативних, екологічних, економічних, культурно-когнітивних, освітніх і політичних) під призмою двох моделей секторально-галузевої та

просторово-територіальної;

- удосконалено концептуальні підходи щодо сутності процесу конвергенції, що надало можливість більш глибоко зрозуміти цей процес та теоретично його обґрунтувати з урахуванням екологічної складової;

- удосконалено теоретичні засади концепту щодо типів інновацій у системі розвитку національної економіки, підвищення її конкурентоспроможності та у регулюванні економічного зростання;

- удосконалено методологічну базу визначення шкоди та обсягу, форм і методів оцінювання збитків, завданих збройною агресією Російської Федерації, через обґрунтування еколого-економічних збитків та потреб на відновлення України;

- удосконалено концептуальні підходи до дослідження фінансових й інноваційно-інвестиційних механізмів, що є важливим інструментом для досягнення сталого еколого-економічного зростання України в умовах глобальних викликів та повномасштабної війни РФ в Україні;

- одержали подальший розвиток обґрунтування необхідності забезпечення ефективної інтеграційної взаємодії між екологічною політикою ЄС та пріоритетними напрямками економічного зростання в Україні як основи піднесення національної економіки на інноваційних засадах, що надало змогу дослідити особливості ключових аспектів, зобов'язань, форм прояву і основних наслідків для еколого-економічної системи України від Угоди про асоціацію та Європейського «зеленого» курсу;

- одержали подальший розвиток дослідження впливу європейської інтеграції та глобалізації на національні еколого-економічні системи;

- одержали подальший розвиток науково-прикладні засади до обґрунтування нормативно-правового забезпечення еколого-економічного зростання;

- одержали подальший розвиток наукові положення концептуалізації теоретичних аспектів еколого-економічного зростання, що уточнює визначення поняття «еколого-економічна конвергенція»;

- одержали подальший розвиток виявлення та розкриття констеляції національного еколого-економічного зростання у глобальних вимірах.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Дисертаційне дослідження виконане в рамках науково-дослідної роботи «Зелене» зростання та циркулярна економіка: українські перспективи післявоєнного відновлення ВНЗ «Національної академії управління» (державний реєстраційний номер 0122U202055), де автором обґрунтовано стратегічні пріоритети підвищення ефективності регулювання еколого-економічного зростання, спрямованих на забезпечення інноватизації економіки та визначено відповідні фінансові й інноваційно-інвестиційні механізми, що є важливим інструментом для досягнення сталого розвитку України в умовах глобальних викликів, війни та еколого-економічного зростання післявоєнної відбудови.

Робота виконувалась у рамках Грантової програми Європейського інституту інновацій та технологій (EIT-HEI) в межах ініціативи EIT Climate-KIC у проєкті «Innovation laboratories for climate actions ILCA (Інноваційні лабораторії для кліматичних змін, Наказ МОН України № 529 «Про державну реєстрацію

проектів, що виконуються» українськими вченими в рамках міжнародного науково-технічного співробітництва» від 04.05.2023 року), де автором розроблена стратегія «Кліматично-орієнтованої дорожньої карти відновлення України» в межах створеної кліматичної лабораторії та проведення серії майстер-класів.

Значимість результатів дисертаційної роботи для науки і практики

Автором здійснено розробку теоретико-методологічних й прикладних основ національного регулювання еколого-економічного зростання з європейським інтеграційним орієнтиром. Найважливіші теоретичні розробки та практичні результати знайшли застосування в діяльності Міністерства енергетики України (довідка від 08.12.2023 р. № 1.6-5.1-25085), відділу з питань міжнародних зв'язків та транскордонного співробітництва Чернівецької обласної ради (довідка від 11.12.2023 р. № 01-12/23-999), департаменту соціально-економічного розвитку та стратегічного планування Чернівецької міської ради (довідка від 12.12.2023 р. № 22/01-7/940), Чернівецької торгово-промисловою палатою (довідка від 13.11.2023 р. № 161), Державного підприємства «Дослідне господарство Панфілівської дослідної станції національного наукового центру» інституту землеробства Національної академії аграрних наук України (довідка від 22.12.2023 р. № 144/1), ТОВ «ЕКОЛАТ» (довідка від 06.11.2023 р. № 229), Громадської організації «Шумпетерівська школа інновацій» (довідка від 28.12.2023 р. № 12/01), ВНЗ «Національна академія управління» (акт від 10.01.2024 р.).

Подані довідки про впровадження результатів роботи на рівні органів влади, підприємств, громадських організацій та навчальних закладів, серед яких є владні структури національного рівня, підтверджують, що отримані результати мають високе практичне значення та посилюють прикладний зміст української економічної науки.

Повнота викладу основних результатів дисертації в опублікованих працях

Основні результати дисертаційного дослідження відображені у 54 наукових працях, у тому числі: 1 монографія, 31 стаття у наукових фахових виданнях України та тих, що входять до міжнародних наукометричних баз даних, в тому числі 4 статті у виданнях, індексованих у міжнародних наукометричних базах «Web of Science» і «Scopus», 22 публікації апробаційного характеру у різних науково-практичних заходах (Україна, Литва, Польща, Румунія, Німеччина та Словаччина). З наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертації використано лише ті положення, які є результатом особистих наукових пошуків. Внесок автора у колективні наукові роботи конкретизований у списку публікацій. Вони є науково обґрунтованими та містять результати їх практичного використання.

Назви та зміст публікацій відповідає тематиці дисертаційної роботи.

Дані щодо публікацій, апробації результатів дослідження підтверджують, що виконана робота відповідає встановленим вимогам.

Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи

Незважаючи на загальну позитивну оцінку виконаної дисертаційної роботи,

слід звернути увагу на деякі дискусійні моменти:

1. У дисертаційній роботі здійснено систематизацію механізмів державного регулювання еколого-економічного зростання, однак у роботі відсутній опис застосування цих механізмів на практиці. Автор не приділив увагу аналізу їх ефективності, недоліків та обмежень, що результують у відсутність запропонованих шляхів подальшого удосконалення даної системи регулювання..

2. На рис. 1.7 зображено форми регулювання еколого-економічного зростання у вигляді триєдиної концепції, яка утворює спільну форму під назвою «міжнародні стандарти». Однак надалі по тексту потрібно було б деталізувати, які конкретно міжнародні стандарти маються на увазі.

3. До табл. 1.6 вартувало додати особливості реалізації політик ЄС під призвою Угоди про асоціацію. Дану ідею слід було описати більш детально, визначаючи можливі повноваження та зобов'язання національних органів влади;

4. В § 2.1 автор досліджує інституціональне середовище через призму моделі «Громада — Район — Область — Держава — ЄС». Дана модель повинна включати, також, й інші зовнішні фактори, зокрема, міжнародні угоди та міжнародні організації, які впливають на процеси прийняття рішень на різних рівнях влади.

5. В третьому розділі детально досліджуються методи й моделі безумовної та умовної конвергенції, однак далі по тексту автор здійснює емпіричний аналіз, базуюсь на першому типі. В зазначений слід було б додати набір змінних, який визначають стаціонарний стан країн, тобто дослідити й умовну конвергенцію, яка може включати такі чинники, як залучення інвестицій, впровадження нових технологій, рівень освіти тощо.

6. Оскільки в § 4.2 було отримано різні результати для різних показників для виявлення кластерів країн, то слід було вибрати або всі країни ЄС, або визначити відповідні середні значення показників.

7. В табл. 4.12 дослідження механізмів підтримки екоінновацій в ЄС слід було б підсилити порівняльним аналізом їх реалізації в Україні. Такий порівняльний аспект дозволив би здійснити більш глибокий аналіз інструментів підтримки екоінновацій в Україні, а також здійснити перспективний аналіз можливостей впровадження успішних практик та програм ЄС на національному рівні.

Незважаючи на висловлені зауваження, в цілому вони не змінюють позитивної оцінки роботи. Декотрі з них можуть бути враховані у подальших дослідженнях автора.

Загальний висновок про дисертаційну роботу

Дисертаційна робота Верстяка Андрія Васильовича на тему «Стратегічні пріоритети регулювання еколого-економічного зростання в умовах інноватизації економіки» є самостійно виконаною на належному науковому рівні, завершеною науковою працею, в якій отримані нові результати, що мають теоретико-методологічне та практичне значення. Автором отримано науково-обґрунтовані результати, котрі дають можливість формувати удосконалене регулювання еколого-економічного зростання в умовах інноватизації економіки. Поставлені мета і завдання дослідження виконані. Сформульовані висновки дослідження, що

корелюють з поставленими завданнями. Текст роботи та реферату подано грамотно та логічно. Результати дисертаційного дослідження повною мірою викладені в наукових працях автора.

За своїм змістом, рівнем наукової новизни, теоретико-методологічним та практичним значенням, обсягом і оформленням дисертаційна робота на тему «Стратегічні пріоритети регулювання еколого-економічного зростання в умовах інноватизації економіки», відповідає вимогам МОН України до дисертацій, представлених на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук, зокрема пп. 7, 8, 9 «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 1197 від 17.11.2021 (зі змінами), а її автор Верстюк Андрій Васильович – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, доцент,
в.о. завідувача кафедри земельного кадастру
Національного університету
біоресурсів і природокористування України

Н. В. Мединська

